

KONU 3

Hitit Kavramının Ortaya Çıkışı ve İlk Araştırmalar

Tevrat'ta Hititlerle İlgili En Eski Bilgiler Mevcuttur

(Tekvin XV. 19-21)

**Perizziler, Refalar, Amoriler, Kenanlılar, Hiviler, Kadmoniler,
Girgaşiler ve Yebusiler ve
Hititler**

**Adı Geçen Het Oğulları Ya da Günümüzdeki Tanımıyla
Hititler M.Ö. 1. Bin Yıl'ın Başında Bölgede
Yaşayan Hitit Kökenli İnsanlar
Olmalıdır**

EĞİTİM AMAÇLARI KULLANIM HAKKI SAKLIDIR

G.F.Grotefend

Bu kabartmayı ziyaret eden diğer bir gezgin

1736 / 37 yıllarında Türkiye'den geçen J.Otter'dir.

- 1802 yılında G.F.Grotefend Assur çivi yazısını çözdü
- 1824'de J.F.Champollion Mısır hiyeroglif yazısının okudu.
- Böylece Yakındoğu'nun geçmişi ve araştırılması konusunda önemli adımlar atılmaya başlanmış oldu.
- Yakınçağ'da bir Hitit anıtından ilk kez söz eden Katip Çelebi'dir. Güney Anadolu'da Toroslar'ın güney ucundaki Geç Hitit dönemi İvriz kaya kabartmasını görmüş ve yayınlamıştır. Anıttaki tasviri: "...Ebrindos nam bir kafir yiğit.." olarak tanımlamıştır.

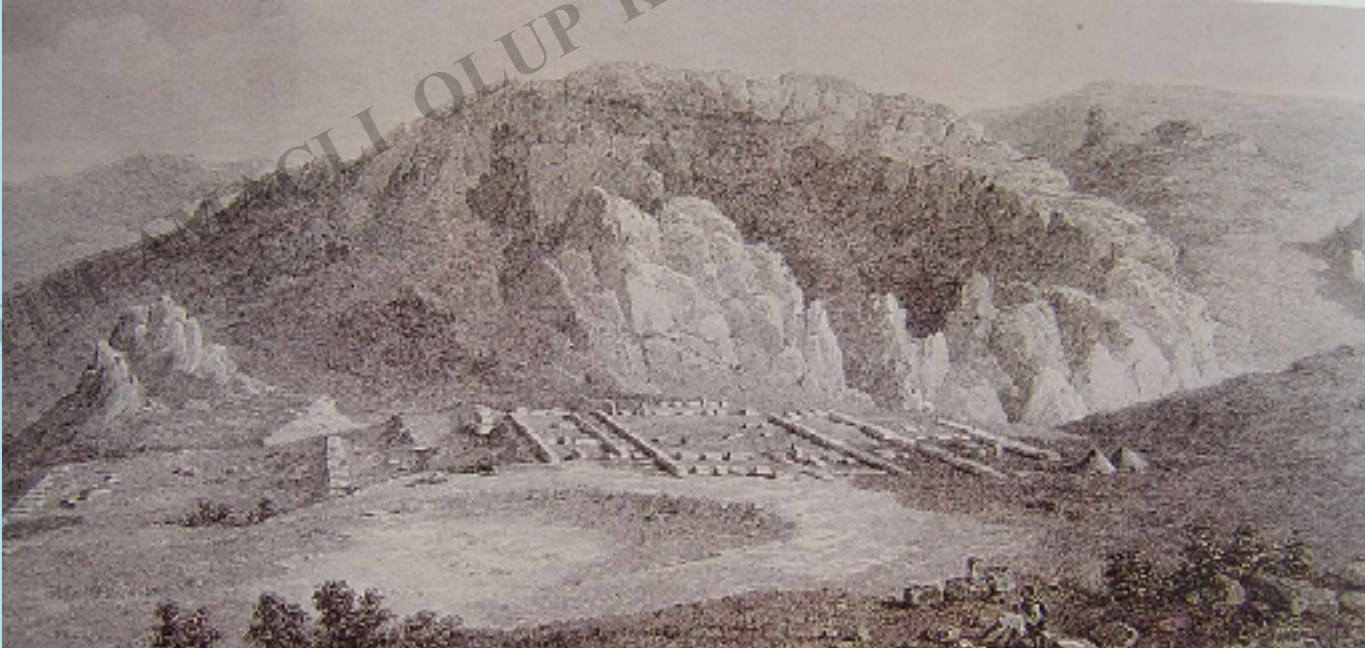

İvriz Kaya Kabartması

J.F.Champollion

- 1834 yılında C. Texier, Boğazköy’de Hitit başkenti Hattuşa’nın kalıntılarını saptamıştır.
- C. Texier, Çizimler yapmış, planlar çıkarmıştır. Elindeki o zamanın mevcut bilgilerinden yola çıkarak, burada Herodot’un da söz ettiği İranlı Medlerin Pteria kentini bulduğunu düşünmüştür.
- Başka araştırmacılar ise burada Tavium kentinin yer aldığını kabul etmek istiyorlardı. Tavium, Anadolu’daki Galatlar’ın Trokmi kavminin merkeziydi ve Roma devrinin önemli bir yerleşimi idi.

***1835’de Texier’in raporlarının yayınlanması üzerine, 1836 yılında W.J.Hamilton Boğazköy’e geldi, ayrıca Boğazköy’ün 25 km. kuzeydoğusundaki Alaca Höyük kalıntılarının ilk belgelendirmesini yaptı.**

Gezilerini sürdürürken 1837 yılında Beyşehir yakınlarındaki Eflatunpınar anıtını da keşfetti.

***Kaşif H.Barth 1858'de çıktığı bir gezide Boğazköy'e uğrayarak diğerlerinden sonra üçüncü kez aşağı şehirdeki tapınağın planını çizmiştir.**

***1861'de bir Fransız araştırma grubu bölgeye gelmiştir: Doğu bilimci G.Perrot, mimar çizimci E.Guillaume, tıp doktoru ve fotoğrafçı J.Delbet burada bir haftadan fazla kalmışlardır.**

EĞİTİM AMAÇLI OLUP KÜLTÜR HAKKINDA BİR İDİR

Ayrıca Boğazköy'e gelirken, Ankara'nın güneybatısındaki Gavurkale'yi saptamışlardır. Bu kabartmaların kimlere ait olduğunu konusunda kesin bir saptamamaya varamamakla birlikte, bunların farklı bir Önasya geleneğini yansıttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Gavurkale Kabartması

***1864 yılında bir gün kaldığı
Hattuša için H.J.van Lennep, “...
bu kalıntılar tüm Anadolu
yarımadasının en dikkate değer
ve önemli kalıntıları olmalıdırlar”
der.**

EĞİTİM AMAÇLI OLUP KURANIN HAKKI SAKLIDIR

***Ancak bir şey dikkatten kaçmaktadır: Kabartmaların yanındaki hiyeroglif işaretler dikkate alınmamaktadırlar veya görülmemektedirler.**

***Bu tür işaretlere ilk kez dikkat çeken İsviçreli L.Burchardt'tır. Suriye'de Hama şehrinde çarşıda bir duvarda kullanılmış bir taşın üstünde böyle bir yazıt tespit etmiştir.**

Hama Yazıtı

Bu taşla birlikte diğer üç taş 1872 yılında İrlandalı misyoner W.Wright'ın talimatı üzerine koruma altına alınmış ve kopyaları İstanbul'a gönderilmiştir.

W.H.Skene ve G.Smith, Kargamış'ta başka kabartmalar ve yazıtlar görmüştür.

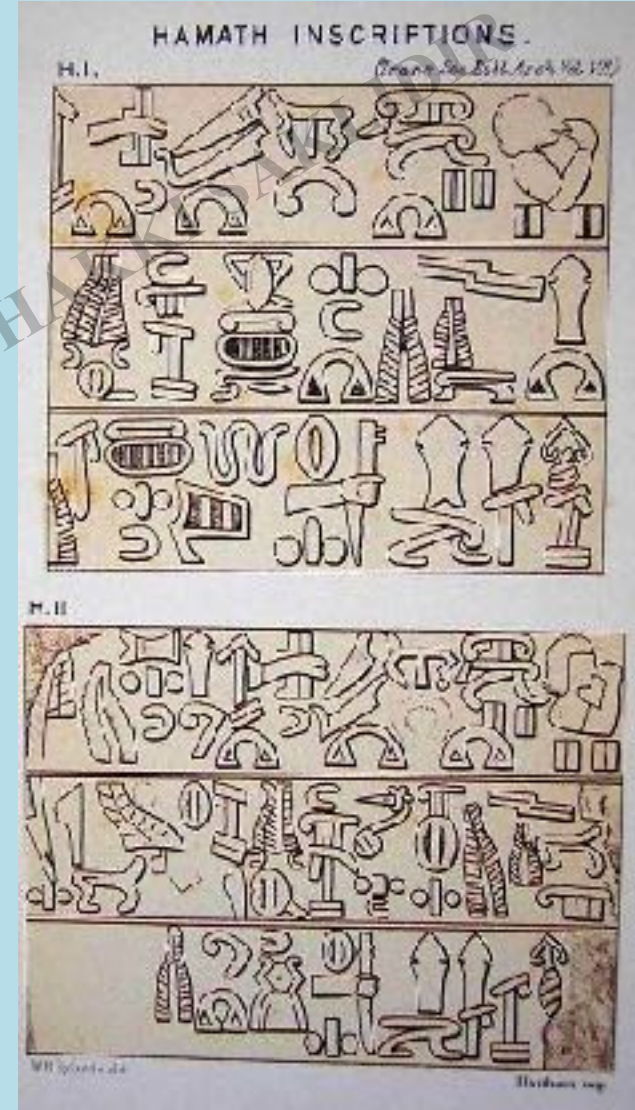
Böylece bir Hitit merkezi saptanmıştır.

Bu tür yazıtlara saptandıkları yer nedeniyle Hama hiyeroglifleri adı verilmiştir.

Bu tür yazıların yer aldığı kil bullalar da bulunmaya başlamıştır.

*İlerleyen yıllarda eski dünyaya ait metinler çözülmeye başladı. Assur çivi yazılı metinlerinde ve Mısır hiyeroglif metinlerinde Hitit'lerin adları geçmekteydi.

*1872'de Wright, Hama taşlarını Hitit ürünü olarak değerlendirmiştir. 1874'de konu ile ilgili bir makalesi yayınlanmıştır.

***İki yıl sonra A.H.Sayce, Hititlerin “Hama hiyeroglifleri” yazı şeklini bulan halk olduğunu öne sürmüştür.**

Archibald Henry Sayce (1845-1933)

***Böylece Suriye ve güneydoğu Anadolu’da Hitit varlığı somut bir hale gelmiştir. Bunun üzerinde Hitit konusunda çalışmalar yoğunlaşmıştır ve konu ile bilgiler biraraya getirilmeye başlamıştır.**

***1880’de Sayce, Hititlerin başkentinin Kargamış olduğu iddiasını ortaya attı.**

•Bu konuda ilk büyük derleme, W.Wright’ın 1884 yılında yayınlanan “The Empire of Hittite” dir.

•G.Perrot ve C.Chipiez 1887 yılında yayınladığı “Historie de l’Art Dans l’Antiquite” serisinin dördüncü cildinde “Les Heteens” başlıklı bir bölüm vardı.

•A.H.Sayce 1888 yılında “The Hittites, The Story of Forgotten Kingdom” isimli eserini yayınlamıştır. Bu yayınlardaki bazı yaklaşımlar varsayımlardan ibaret kalıyordu.

•Perrot, Sayce’in aksine gerçekçi bir yaklaşımla Boğazköy’ün bir başkent olması gerektiğine inanıyordu. Bu nedenle Hititleri doğu ve batı olmak üzere iki gruba ayırma eğiliminde idi.

***1882'de K.Humann ve O.Puschstein, Sakçagözü ve Zincirli Geç Hitit kabartmalarını yayınladılar. Humann, Boğazköy'e giderek Yazılıkaya kabartmalarının mülajlarını aldı ve Hattuşa'nın yeni bir topografik planını çıkarttı.**

***1888'den itibaren Humann, F. Von Luschan ve daha sonra R.Koldewey Zincirli'de kazılar yaptı.**

***1893-94 yıllarında E.Chantre, Alaca Höyük, Boğazköy ve Kayseri Kültepe'de kazılar başlattı.**

Carl Humann (1839-1890), portrait by the archaeologist and painter Osman Hamdi, the founder and long-time director of the Archaeological Museum in Istanbul.

Ernest Chantre
1843-1903

1902’de Norveçli J.A.Knudtzon, bu mektupların bir Hint-Avrupa dilinde yazıldığını açıkladı ancak fazla bir ilgi çekmedi. 1834 yılında Ch. Texier tarafından bulunan Boğazköy’de, 1906 yılında, H. Winckler ilk kazılara başlamıştı. Bu kazılarda ele geçen tabletler de Amarna arşivindeki o iki mektupla aynı dilde yazılmıştı.

A letter of the Hittite great king Šuppiluliuma I (2nd half of the 14th century BC) from Amarna.

F I un 1
E

DIE ZWEI
ARZAWA-BRIEFE

DIE ÄLTESTEN URKUNDEN
IN
INDOGERMANISCHER SPRACHE

VON
J. A. KNUDTZON

MIT BEMERKUNGEN
VON
SOPHUS BILGGE und ALF TORP

LEIPZIG
J. C. HENRICH'SCHE BUCHHANDLUNG
1882

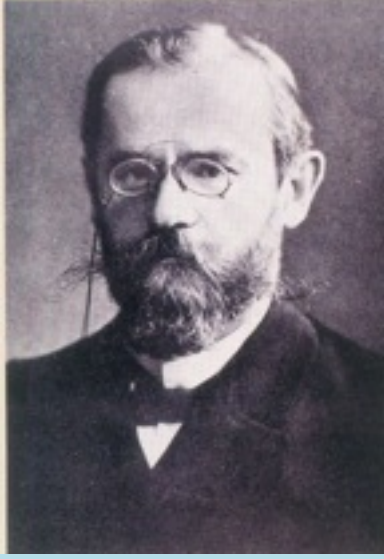
*Boğazköy'de tabletler buldu. Bunlar okunabiliyordu ama bilinmeyen bir dilde yazılmışlardı. Ancak Arzawa mektuplarına benzerlikleri dikkat çekiyordu.

*Yeni kurulan İstanbul arkeoloji müzesinde çivi yazısı uzmanı olarak görev yapan J.V.Schesil'e Chantre'ın bulduğu Boğazköy çivi yazılı tabletlerini inceleme görevi verildi.

Sonuç ilginçti:

“Kullanılan dil, hiyeroglifle değil de, çivi yazısı ile yazılmış Hititçe ise hiç şaşmam”.

***1906 yılında İstanbul müzesinde görevli T.Makridi Bey ile Alman Winckler, Boğazköy’de kazılara başlarlar.**

T. Macridy

Hugo Winckler (1863-1913)

Winckler, kazılarını 1913’teki ölümüne kadar sürdürdü.

Bu tarihten sonra Alman Şarkiyat Cemiyeti, tabletleri incelemesi için B. Hrozny'yi İstanbul Arkeoloji Müzesi'ne gönderdi. Berlin Ön Asya Cemiyeti'nde 24 Kasım 1915'te verdiği "Hitit Sorununun Çözümü" adlı konferansta Hrozny tabletlerin dilinin, bir Hint-Avrupa dili olduğu tezini yeniledi.

Bedřich Hrozný Deciphers the Hittite Language

Abdülhamid II on the way to the Friday prayer (Photo from the year of his deposition 1908)

Bedřich Hrozný (1879-1952)

The Hittite texts, in contrast to the Babylonian, remained undeciphered until the death of the scholar Bedřich Hrozný, professor in Vienna until the early 1900s. In what has become a famous article in the *Zeitschrift für Assyriologie und Vorderasiatische Archäologie* from 1908, he was able to demonstrate that Hittite belonged to the Indo-European family of languages, a widespread group of languages to which Greek, Latin, Celtic, Germanic and Slavic languages, among others, also belong.

In his studies of the Hittite tablets, Hrozný observed that they possessed endings which corresponded to those well known in other European languages. He demonstrated other lexical correspondences, including *water* 'water' with Old Saxon *watar* 'water' and *uig* 'who' with Latin *quis*.

As confirmation, Hrozný cited a sentence from an Hittite inscription which can be considered the first fully understood Hittite sentence:

KUB 13.4 ii 70

UM NINDA-mi e-za-a-ti-e-ri
And bread you will eat.

wa-a-tar-ma e-ku-ur-ti-e-ni

but water you will drink.

“NINDA-*an ezzateni watarra ekutteni*”

EĞİTİM AMAÇI OLUP KULLANIM HAKKI SAKLIDIR

Boğazköy kazılarında ortaya çıkan arşivler ile sadece Hititçe (Neşa dili) keşfedilmemişti. Politikadan, dine; faldan, büyüye; mitolojiden, edebiyata; hukuktan, ticarete çok geniş bir konu yelpazesine sahip bu tabletler koleksiyonu bizlere Hattice, Luwice, Hurrice, Palaca gibi birçok Anadolu dilinin varlığını gösterdi.

Boğazköy'de 1.Dünya Savaşı ile kesilen kazılara 1931'de K. Bittel başkanlığında yeniden başlanır. Kazılarla ele geçen belge sayısı arttıkça Hititlerle ilgili bilgilerimiz de sürekli genişler ve aynı şekilde Tunç Çağı'nın bu Anadolu devletinde kendi atalarını gören modern ulusların ideolojileri, yeni tartışmaları körükler.

Hititlerin kim olduğu sorusuna yanıt ararken konuştukları dile baktığımızda, resmi tarihe göre, Hititçe'nin Hint-Avrupa dil ailesinin bilinen en eski üyesi olduğu söylenir.

Bu dili Hititlerin kendileri *Neşa* dili (Nesice) diye adlandırıyordu. Dolayısıyla kendilerine de *Nesililer* diyorlardı.

Hititler, tarih sahnesinde rol aldıklarında, Anadolu'da Hattiler, Luviler, Palalar, Gaşkalar, Hurriler gibi toplulukların yaşadıklarını biliyoruz. Bunlar arasında Luviler ve Palaların dilleri de Hint-Avrupa ailesine dahil edilir ve Hititçe'yle akraba oldukları söylenir. Mantıksal olarak düşünüldüğünde Hititlerin Anadolu'da ortaya çıkışıyla ilgili iki hipotez ortaya sürülebilir :

1. Yarımada ya bir göçle gelmişlerdi. Ancak izledikleri rota belirsizdir. Anadolu'ya , Balkanlar-Kafkasya ya da Kuzey Suriye üzerinden mi girdikleri konusunda somut bulgular bulunamamıştır. Buna ek olarak Anadolu'ya gelirken kullandıkları düşünülen güzergahlarda ve anayurtları olabilecek yerlerde, bugüne kadar hiçbir Hitit kalıntısı ya da eseri bulunamamıştır. Kısacası bu “göç”le ilgili hiçbir emareye rastlanmaz. Bu durumu yumuşatmak için göç teorisini savunanlar Hititlerin toplu bir halde aniden göç ettikleri varsayımı yerine çok uzun zaman dilimi içinde gruplar halinde Hatti Ülkesi'ne geldikleri varsayımını geliştirmişlerdir. Göç hipotezindeki zayıf halkalar ise ikinci bir hipotezi doğurmuştur.

2. Onlar hiçbir yerden gelmemişti. Hititler, zaten Anadolu'nun yerli halkıydı. Tıpkı Hattiler ya da Luviler gibi onlar da uzun bir süredir Anadolu'da yaşıyorlardı. İşte bu nedenledir ki, diğer halklarla, toplumsal, dinsel, kültürel bir birliktelik yaratıp siyasi bir merkez olmayı başarabilmişlerdi.

Şu an elimizdeki arkeolojik ve tarihsel verilere göre, Hititlerin ortaya çıkışıyla ilgili karanlık noktalar, henüz kesin olarak aydınlatılamamıştır.

“Hitit” Sözcüğü

Sargon’un kurduğu ve tarihin ilk imparatorluğu olan Akkad Devleti (M.Ö. 2270-2080) kayıtlarında Anadolu’dan (URUHa-at-ti), “Hatti Ülkesi” diye sözedilir.

Bu adlandırma neredeyse 1500 yıl boyunca geçerli kaldı. Bu Anadolu’nun bilinen en eski adıdır.

Ve burada yaşayan insanlara da Hattiler deniyordu.

Hititler de ülkeleri için bu adı kullandılar.

1915 yılında Bedrich Hrozný’nin Hitit Çivi Yazısı’nı çözmesinin ardından, okunan kil tabletlerde “ Hatti” sözcüğüne çok sık rastlanmasından dolayı, ilk zamanlarda, Nesililer de Hatti olarak adlandırılmıştı.

Oysa bu halk bambaşka bir dil konuşuyordu.

Kavram karmaşası öyle bir boyuta gelmişti ki hatalı bir şekilde Hititler ile Hattilerin aynı kavim oldukları kabul edilerek Hattilere, Proto-Hititler ; hatta ve hatta Proto-Hattiler gibi mantık dışı adlar takıldı.

Ancak araştırmalar ilerledikçe gerçek anlaşıldı ve iki halkın da farklı diller konuşan farklı uluslar olduğu tespit edildi.

Ancak “ Hitit” sözcüğü de uydurulmuş bir tanımlamaydı.

Hititlerden (Geç Hititlerden) ilk bahseden kaynaklardan olan Tevrat'ta adı geçen ve Hetoğulları olarak Türkçeleştirebileceğimiz “Hittim”

kavmi,

İbranice'de sesli harfler olmadığı için

“ht”

olarak yazılıyordu.

Martin Luther, Tevrat'ı Almanca'ya çevirirken bu harfleri “hethit” olarak telaffuz etmişti. Buradan yola çıkılarak

Almanca *Die Hethiter,*

İngilizce *The Hittities,*

Fransızca *Les Hittities*

ve

İtalyanca *Gli Ittiti gibi* terimler uyduruldu.

Üstelik bu Tevrat bağlantısından dolayı, Hattuşa kazılarına başlanıp dilleri çözülene kadar, Hititlerin Kuzey Suriye’de yaşamış semitik bir kavim olduğu sanıldı.

Türk Tarih Tezi’nin ileri sürüldüğü yıllarda ise

“ Eti “

sözcüğü kullanılmışsa da günümüzde bizler de

bir kimlik tanımlası olarak

“Hitit”

terimini kullanmaktayız.

Ama onlar kendilerine

“Nesili”

demişlerdi

Ayrıca kendilerini

“Hatti Ülkesinin Kahraman İnsanları”

Olarak Tanımlarlar